Olga Björt Þórðardóttir

Lýðgrunduð skimun gegn krabbameini að hefjast

Þrjú þúsund Íslendingar fæddir árið 1956 fengu í síðasta mánuði boð á Heilsuveru um þátttöku í öðrum prófunarfasa í skimun fyrir ristil- og endaþarmskrabbameini hér á landi. Sunna Guðlaugsdóttir og Helgi Birgisson ræddu við *Læknablaðið*

Þátttakendum er gefinn kostur á að fá sjálfkrafa sent FIT – hægðasýnatökusett í pósti. Nýbúar og fólk af landsbyggðinni fengu einnig boð. Hægðasýni jákvæð fyrir blóði fara sjálfkrafa inn í tilvísanagátt þar sem speglunarstöðvar grípa einstaklingana og bjóða þeim ristilspeglun innan mánaðar.

Þessi prófunarfasi er framhald af þeim fyrsta sem fór fram í fyrra þegar 200 einstaklingum var boðin þátttaka. Ef þátttakendur svöruðu ekki boðun fengu þeir hálfum mánuði seinna sent sýnatökusett (FIT) með leiðbeiningum til að senda til Landspítala til rannsóknar. „Við erum með ákveðin viðmið og miðum nú við lág gildi því viljum með því grípa sem flest. Miðað við erlendar tölur ættum við að sjá um 8% FIT-jákvæðar niðurstöður en reyndin var einungis 5,1% í fyrri prófunarfasanum," segir Sunna. Gert er ráð fyrir að um 80 einstaklingar verði nú í þörf fyrir ristilspeglun.

Sunna Guðlaugsdóttir, sérfæðingur í meltingarsjúkdómum hjá Meltingarsetrinu og Landspítala.

Helgi Birgisson, yfirlæknir Krabbameinsskrár og séfræðingur í ristil- og endaþarmsskurðlækningum.

Þetta þverfaglega skimanaferli sem nú er að hefjast hefur verið lengi í bígerð og alls hafa fimm heilbrigðisráðherrar komið að því. Á þessum tíma hafa skimanir verið færðar úr þriðja geiranum (Krabbameinsfélaginu) yfir í opinbera kerfið með stofnun á Samhæfingarmiðstöðvar krabbameinsskimana (SKS) árið 2021. Sunna hefur fylgt þessu verkefni frá upphafi; fyrst sem verkefnastjóri hjá Krabbameinsfélaginu, síðar í fagráði Landlæknis og síðast í faghópi SKS, en Helgi kom inn í þetta eftir stofnun SKS. Helgi leggur áherslu á að Embætti landlæknis hafi mælt með skimunum fyrir ristils- og endaþarmskrabbameinum frá síðustu aldamótum. „Meiningin er að þau sem hafa farið í ristilspeglun á undanförnum 8 árum eiga ekki að þurfa að fara í svona skimun."

Ekki búið að semja við Sjúkratryggingar Íslands

Ekki er búið að semja við Sjúkratryggingar Íslands um að fjármagna skimunarspeglanir. Sunna segir að það þurfi að klára fljótt svo að ekki verði hnökrar á ferlinu. Helgi tekur undir það og bætir við að í raun verði ekki farið í formlegar skimanir úr prófunarfasanum fyrr en þetta atriði verður á hreinu.

Spurð um hvernig prófunarfasinn gekk í fyrra, segja Sunna og Helgi að heilt yfir hafi það ferli gengið nokkuð vel. „Ferlið var frá febrúar til júní og hringt var þátttakendur til að tryggja eftirfylgni og fá mikilvæga endurgjöf. Reiknað var með að 15 af 200 væru jákvæð með blóð í hægðum og færu í ristilspeglun, en þau reyndust aðeins sjö og einn afþakkaði ristilspeglun. Svarþátttaka var 70% og því góð." Miðað við tilmæli frá WHO eigi að vera að lágmarki 65% svarhlutfall. Sunna segir að þær þrjár stöðvar sem voru beðnar um að sinna skimunarspeglunum hafi þó ekki náð að skila markmiði sínu. Við ætluðum að afla reynslu á speglunarskráninguna og þann tíma sem tekur að spegla en tilfellin fóru því miður nánast öll bara á eina speglunarstöð. Þörf er á fleiri tilfellum og nýjum prófunarfasa til að reynslan verði marktæk. Endurgjöf frá skjólstæðingum var hins vegar góð, eða 98,5% mjög ánægð og sögðu leiðbeiningar skýrar, ferlið gott og reynslan líka."

Helgi bendir á að fyrst og fremst hafi ekki nógu mörg sýni verið FIT-jákvæð til að sannreyna og mikilvægt sé að ná til nýbúa hér á landi. Hann hefur um tíma verið í samnorrænum hópi sem hefur gert samantekt á skimunum á Norðurlöndum og þar sést lækkun á nýgengi ristil- og endaþarmskrabbameina meðal Dana. Hugsanlega megi rekja það til skimana.

Sunna áréttar að Íslendingar hefðu getað verið fyrstir Norðurlandaþjóða ef hægt hefði verið að flýta ferlinu. „Þetta er þriðja algengasta krabbameinið. Það er svo sorglegt að ristilspegla einstaklinga, komna með klínísk einkenni þegar mögulega hefði verið hægt að greina þá fyrr einkennalausa með skimun og ná að lækna þá. Tilfellum hér á landi fjölgar enn því að þjóðin eldist og aldurshóparnir þar sem ristil- og endþarmskrabbameinin eru algengust stækkar." „Það sem er einnig alvarlegt er að við sjáum skýra aukningu í nýgengi ristil- og endaþarmskrabbameina meðal þeirra sem eru 50 ára og yngri. Það er líklegast að aukninguna megi tengja við breyttan lífsstíl," segir Helgi.

Læknablaðið
THE ICELANDIC MEDICAL JOURNAL

Hlíðasmára 8
201 Kópavogi
sími 564 4104

Útgefandi
Læknafélag Íslands

Ritstjórn
Helga Ágústa Sigurjónsdóttir, ritstjóri og ábyrgðarmaður
Geir Hirlekar
Hallgerður Lind Kristjánsdóttir
Lilja Sigrún Jónsdóttir
Ólöf Jóna Elíasdóttir
Sigurður Sverrir Stephensen
Örvar Arnarson

Tölfræðilegur ráðgjafi
Sigrún Helga Lund

Ritstjórnarfulltrúi
Rósa Steinunn Sturludóttir
rosa@lis.is

Blaðamenn
Olga Björt Þórðardóttir
Kristborg Bóel Steindórsdóttir

Auglýsingar
Íris Fjóla Bjarnadóttir
iris@lis.is

Umbrot
Margrét E. Laxness
melax@lis.is

Prófarkalestur
Aðalsteinn Eyþórsson

Upplag
2040

Áskrift
28.600,- m. vsk.
Lausasala
2.860,- m. vsk.

Prentun og bókband
Litróf
Vatnagörðum 14
104 Reykjavík

Dreifing
Íslandspóstur
Höfðabakka 9
110 Reykjavík

© Læknablaðið
Læknablaðið áskilur sér rétt til að birta og geyma efni blaðsins á rafrænu formi, svo sem á netinu. Blað þetta má eigi afrita með neinum hætti, hvorki að hluta né í heild, án leyfis.

Fræðigreinar Læknablaðsins eru skráðar (höfundar, greinarheiti og útdrættir) í eftirtalda gagnagrunna: Medline (National Library of Medicine), Science Citation Index (SciSearch), Journal Citation Reports/Science Edition, Scopus og Hirsluna, gagnagrunn Landspítala.

The scientific contents of the Icelandic Medical Journal are indexed and abstracted in Medline (National Library of Medicine), Science Citation Index (SciSearch), Journal Citation Reports/Science Edition and Scopus.

ISSN: 0023-7213